

Rolnummer 1968
Arrest nr. 88/2001 van 21 juni 2001

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 21, § 5, van de wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden, gesteld door de Arbeidsrechtbank te Brussel.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en H. Boel, en de rechters L. François, P. Martens, A. Arts, E. De Groot en J.-P. Snappe, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag*

Bij vonnis van 28 april 2000 in zake F. Kitobo M'Buya tegen de Rijksdienst voor Pensioenen, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 19 mei 2000, heeft de Arbeidsrechtbank te Brussel de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 21, § 5, van de wet van 1 april 1969 [tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden] de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doordat het een discriminatie invoert tussen mannen en vrouwen, aangezien laatstgenoemden het gewaarborgd inkomen voor bejaarden kunnen genieten, vanaf 61 jaar van 1 juli 1997 tot 1 december 1999, vanaf 62 jaar van 1 januari 2000 tot 1 december 2002, vanaf 63 jaar van 1 januari 2003 tot 1 december 2005, vanaf 64 jaar van 1 januari 2006 tot 1 december 2008 ? »

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

Aan F. Kitobo M'Buya, 62 jaar oud, werd door de Rijksdienst voor Pensioenen het genot geweigerd van de wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden om reden dat hij nog niet de leeftijd van 65 jaar had bereikt. Voor de Arbeidsrechtbank doet hij gelden dat die beslissing het gelijkheidsbeginsel schendt, doordat de vrouwen thans het genot kunnen vragen van een gewaarborgd inkomen vanaf de leeftijd van 61 jaar, met toepassing van artikel 21, §§ 5 en 6, van de wet van 1 april 1969 (overgangsbepalingen ingevoerd bij het koninklijk besluit van 23 december 1996).

De Rechtbank, die doet opmerken dat bij het koninklijk besluit van 23 december 1996 artikel 1 van de voormelde wet is gewijzigd teneinde erin te voorzien dat het in het geding zijnde inkomen voortaan gewaarborgd is aan mannen en aan vrouwen van 65 jaar en er overgangsmaatregelen zijn ingevoerd die bepalen dat de vrouwen dat inkomen zullen kunnen genieten vanaf 61 jaar (van 1 juli 1997 tot 1 december 1999), vanaf 62 jaar (van 1 januari 2000 tot 1 december 2002), vanaf 63 jaar (van 1 januari 2003 tot 1 december 2005) en vanaf 64 jaar (van 1 januari 2006 tot 1 december 2008), acht het interessant dat het Hof zich uitspreekt over het aldus gemaakte verschil in behandeling tussen mannen en vrouwen tijdens die periode.

De Rechtbank, die doet opmerken dat de termijn van zes jaar die in de richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen nr. 79/7/EEG van 19 december 1978 aan België is toegestaan om de gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid in te voeren, op 23 december 1984 verstreken is en ruimschoots overschreden is, stelt aan het Hof de hiervoor weergegeven vraag.

III. *De rechtspleging voor het Hof*

Bij beschikking van 19 mei 2000 heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 25 oktober 2000 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 15 november 2000.

Memories zijn ingediend door :

- F. Kitobo M'Buya, wonende te 1020 Brussel, Pagodenlaan 378, bij op 7 december 2000 ter post aangetekende brief;

- de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, en de Rijksdienst voor Pensioenen, waarvan de kantoren zijn gevestigd te 1060 Brussel, Zuidertoren, bij op 7 december 2000 ter post aangetekende brief.

Van die memories is kennisgegeven overeenkomstig artikel 89 van de organieke wet bij op 21 december 2000 ter post aangetekende brieven.

Memories van antwoord zijn ingediend door :

- F. Kitobo M'Buya, bij op 9 januari 2001 ter post aangetekende brief;

- de Ministerraad en de Rijksdienst voor Pensioenen, bij op 22 januari 2001 ter post aangetekende brief.

Bij beschikkingen van 26 oktober 2000 en 26 april 2001 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot respectievelijk 19 mei 2001 en 19 november 2001.

Bij beschikking van 16 mei 2001 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 6 juni 2001.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij op 17 mei 2001 ter post aangetekende brieven.

Bij beschikking van 22 mei 2001 heeft het Hof de zetel aangevuld met rechter J.-P. Snappe.

Op de openbare terechtzitting van 6 juni 2001 :

- zijn verschenen :

- . Mr. A. Vercruysse *loco* Mr. S. Wahis, advocaten bij de balie te Brussel, voor F. Kitobo M'Buya;

- . Mr. M. Willemet *loco* Mr. R. Dupont, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad en de Rijksdienst voor Pensioenen;

- hebben de rechters-verslaggevers L. François en E. De Groot verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

A.1.1. Nadat F. Kitobo M'Buya de feiten in herinnering heeft gebracht, zet hij uiteen dat het Hof reeds tweemaal de in het geding zijnde wet heeft afgekeurd wegens het erin gemaakte verschil in behandeling tussen mannen en vrouwen (arresten nrs. 9/94 en 62/97). Dat verschil zal, volgens de hier in het geding zijnde overgangsbepalingen, pas in 2009 verdwijnen, terwijl de richtlijn nr. 79/7/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 19 december 1978 aan de Lid-Staten een termijn van zes jaar gaf om de gelijkheid tussen

mannen en vrouwen te verwezenlijken op het vlak van de sociale zekerheid alsmede in verband met de andere elementen van sociale bescherming.

A.1.2. Geen enkele erfenis uit het verleden kan volgens F. Kitobo M'Buya worden aangevoerd om te verantwoorden dat thans maatregelen worden genomen om de gelijkheid tussen mannen en vrouwen te herstellen ten aanzien van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden. Dat is reeds wat het Hof heeft beslist in zijn arrest nr. 62/97 (B.9 en B.10) : dat inkomen hangt immers geenszins af van de mogelijke beroepsloopbaan van de rechthebbende en overgangsmaatregelen kunnen bijgevolg geenszins worden verantwoord; het enkele feit dat het recht op bestaansmiddelen wordt toegekend zonder verwijzing naar een min of meer aanzienlijke loopbaan naargelang men man of vrouw is, volstaat om de mogelijkheid zelf van overgangsmaatregelen uit te sluiten.

Het gaat om een essentieel verschil tussen het in het geding zijnde inkomen en het pensioen; elk element dat wordt afgeleid uit het stelsel dat van toepassing is op de pensioenen zou irrelevant zijn. De in de voormelde richtlijn bedoelde uitzondering heeft overigens betrekking op de pensioenstelsels (die van de toepassing ervan kunnen worden uitgesloten) en niet op het gewaarborgd inkomen voor bejaarden.

A.1.3. Volgens F. Kitobo M'Buya betekent de omstandigheid dat het Hof heeft beslist dat artikel 1 van de wet van 1 april 1969 de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schond vóór de wijziging ervan bij het koninklijk besluit van 23 december 1993 (arrest nr. 62/97) niet dat de nieuwe overgangsbepalingen in overeenstemming zouden zijn met de genoemde artikelen 10 en 11, vermits het Hof niet omtrent die kwestie werd ondervraagd. Het heeft dus niet de in voormelde richtlijn bedoelde termijn van zes jaar in overweging kunnen nemen. Aangezien die termijn sinds zestien jaar is verstreken, zou niet kunnen worden besloten tot het bestaan van de bijzondere omstandigheden waarnaar het arrest nr. 9/94 verwijst (B.6.2) en die, volgens dat arrest, het mogelijk maken bepaalde ongelijkheden aanvaardbaar te maken.

A.2.1. Nadat de Ministerraad de antecedenten in herinnering heeft gebracht, verwijst hij naar een arrest van het Hof van Cassatie van 8 maart 1999, dat is gewezen in aansluiting op een arrest op prejudiciële vraag van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen van 30 april 1998, waarbij beide arresten betrekking hadden op de pensioenleeftijd voor mannen en vrouwen en het noodzakelijke en objectieve gevolg dat die leeftijd op de berekening van de pensioenen heeft.

A.2.2. De Ministerraad is van mening dat het arrest nr. 62/97 reeds impliciet uitspraak heeft gedaan over de grondwettigheid van de wettelijke bepalingen die zijn gewijzigd bij de wet van 26 juli 1996 en bij het koninklijk besluit van 23 december 1996 en dat het Hof in dat arrest de geleidelijke invoering van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen voor het verkrijgen van het in het geding zijnde inkomen heeft goedgekeurd : door te verwijzen naar de « maatregelen opdat in de toekomst een einde wordt gemaakt aan de bekritiseerde discriminatie », heeft het arrest nr. 62/97 (B.11) immers niet alleen artikel 1, § 1, van de wet van 1 april 1969 beoogd, maar impliciet ook artikel 21, § 5, van dezelfde wet, ingevoegd bij artikel 16 van het koninklijk besluit van 23 december 1996.

De geleidelijke evolutie is verantwoord uit historische overwegingen, tevens rekening houdend met de financiële en structurele beperkingen van de verschillende stelsels van sociale zekerheid. Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen en het Hof van Cassatie hebben, in het geval van het behoud van een verschil in pensioenleeftijd tussen man en vrouw, een verschillende berekening voor hun rustpensioen aangenomen. *Mutatis mutandis* moeten diezelfde beginselen worden toegepast inzake het gewaarborgd inkomen voor bejaarden.

A.2.3. De Ministerraad is van mening dat het in het koninklijk besluit van 23 december 1996 georganiseerde overgangsstelsel ertoe heeft geleid dat de gevolgen van de nieuwe wet worden verzacht ten aanzien van de verzoekers van het vrouwelijke geslacht aan wie bij ontstentenis van de invoering van een dergelijk stelsel vanaf 1 juli 1997 het recht op het gewaarborgd inkomen tot de leeftijd van 65 jaar zou worden ontzegd, wat een feitelijke ongelijkheid ten nadele van de vrouwen in het leven zou hebben geroepen. Die ongelijkheid zou ook voortvloeien uit een arrest van het Hof waarin artikel 21, § 5, van de wet van 21 april 1969 wordt afgekeurd.

Het Hof heeft, inzake arbeidsovereenkomsten, reeds aangenomen dat de wetgever die een onderscheid zou matigen zonder het volledig af te schaffen, de Grondwet in acht zou nemen. Het ingevoerde systeem vormt een modernisering van de sociale zekerheid die is ontleend aan de Europese richtlijnen teneinde, in rechte en in feite, de gelijke behandeling van mannen en vrouwen te verwezenlijken, waarbij de financiële levensvatbaarheid van

de stelsels wordt gevrijwaard en rekening wordt gehouden met de sociale evolutie en de evolutie van de arbeidsmarkt.

- B -

B.1. Artikel 1, § 1, van de wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden, gewijzigd bij artikel 14 van het koninklijk besluit van 23 december 1996 tot uitvoering van de artikelen 15, 16 en 17 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels, bekrachtigd bij artikel 5, § 1, van de wet van 12 juni 1997, bepaalt :

« Een gewaarborgd inkomen wordt verzekerd aan de mannen en vrouwen die ten minste vijfenzestig jaar oud zijn en die aan de door deze wet gestelde voorwaarden voldoen. »

Artikel 21, § 5, van dezelfde wet, dat voortkomt uit hetzelfde besluit en waarover de prejudiciële vraag is gesteld, bepaalt :

« In afwijking van artikel 1, § 1, van deze wet wordt een gewaarborgd inkomen verzekerd aan de vrouwen die aan de door deze wet gestelde voorwaarden voldoen en die :

1° 61 jaar oud zijn indien het gewaarborgd inkomen voor de eerste keer uitwerking heeft ten vroegste op 1 juli 1997 en uiterlijk op 1 december 1999;

2° 62 jaar oud zijn indien het gewaarborgd inkomen voor de eerste keer uitwerking heeft ten vroegste op 1 januari 2000 en uiterlijk op 1 december 2002;

3° 63 jaar oud zijn indien het gewaarborgd inkomen voor de eerste keer uitwerking heeft ten vroegste op 1 januari 2003 en uiterlijk op 1 december 2005;

4° 64 jaar oud zijn indien het gewaarborgd inkomen voor de eerste keer uitwerking heeft ten vroegste op 1 januari 2006 en uiterlijk op 1 december 2008. »

Die bepalingen zijn in werking getreden op 1 juli 1997.

B.2. Artikel 21, § 5, van de wet van 1 april 1969 roept, bij wijze van overgang, een verschil in behandeling in het leven dat op het geslacht is gebaseerd. Een gewaarborgd inkomen wordt verzekerd aan mannen en vrouwen die ten minste vijfenzestig jaar oud zijn en bovendien aan vrouwen wier leeftijd tussen 61 en 64 jaar schommelt, op basis van een datum

gelegen tussen 1 juli 1997 en 1 december 2008; de gelijkheid van mannen en vrouwen zoals die is verankerd in het nieuwe artikel 1, § 1, voormeld, zal pas effectief zijn vanaf 2009.

B.3. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.4.1. De in het geding zijnde bepaling is aangenomen naar aanleiding van de inwerkingstelling, door de Koning, van een door de wetgever verleende machtiging die Hem, wat betreft het gewaarborgd inkomen voor bejaarden, toestaat alle nuttige maatregelen te nemen teneinde met name « de gelijkberechtiging van mannen en vrouwen geleidelijk te verwezenlijken, en dit gelijktijdig met het verwezenlijken van de gelijkberechtiging in de sociale zekerheid » (artikel 17 van de voormelde wet van 26 juli 1996). De Koning werd ook ertoe gemachtigd alle nuttige maatregelen te nemen ten einde « ter uitvoering van de Richtlijn 79/7/EEG van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen, de gelijkberechtiging van mannen en vrouwen geleidelijk te verwezenlijken en dit gelijktijdig met de verwezenlijking van de gelijkberechtiging in de andere takken van de sociale zekerheid » (artikel 15 van dezelfde wet) en het voormeld koninklijk besluit voorziet in een geleidelijke afstemming van de leeftijd waarop vrouwen aanspraak kunnen maken op een rustpensioen op die van de mannen en zulks onder dezelfde voorwaarden als diegene die in de in het geding zijnde bepaling in aanmerking zijn genomen wat betreft het gewaarborgd inkomen voor bejaarden.

B.4.2. Het verslag aan de Koning dat het voormeld koninklijk besluit voorafgaat, geeft, wat betreft het gewaarborgd inkomen voor bejaarden, aan dat de in het geding zijnde bepaling « een overgangsbepaling [instelt] waarbij naar analogie met de rustpensioenen de leeftijdvoorwaarde voor vrouwelijke gerechtigden stapsgewijze wordt verhoogd van 61 jaar

(vanaf 1 juli 1997) tot 65 jaar (1 januari 2009) » (*Belgisch Staatsblad*, 17 januari 1997, p. 910).

B.5. De voormelde maatregelen stellen voor mannen en vrouwen een gelijke behandeling vast waarbij, bij wijze van overgang, verschillen worden gehandhaafd die worden voorgesteld als voortvloeiende uit de zorg om rekening te houden met de erfenis uit het verleden.

B.6. Al is het zo dat de erfenis uit het verleden zou kunnen verantwoorden dat maatregelen worden genomen inzake arbeidsrecht of socialezekerheidsrecht om progressief de ongelijkheid van vrouw en man te verhelpen, toch zou dat argument, in tegenstelling tot wat de Ministerraad betoogt, niet kunnen verantwoorden dat het gewaarborgd inkomen voor bejaarden op ongelijke wijze wordt toegekend aan mannen en aan vrouwen. Het gewaarborgd inkomen voor bejaarden wordt immers toegekend ongeacht de hoedanigheid van de gerechtigde als vroegere werknemer, het wordt niet berekend op basis van de bezoldigingen die hij tijdens zijn beroepsleven heeft genoten en het is niet afhankelijk van de door hem of voor hem gestorte bijdragen. Hoewel verscheidene bepalingen van de wet van 1 april 1969 een verband vaststellen tussen het recht op het gewaarborgd inkomen en het recht op een rustpensioen, met name artikel 1, § 2, 6°, artikel 11, § 3, en artikel 15, beantwoorden de beide instellingen aan verschillende situaties en doelstellingen.

B.7. Aangezien, als gevolg van de wet, een persoon recht heeft op ruimere of minder ruimere bestaansmiddelen naargelang die persoon een man of een vrouw is, alle andere gegevens gelijk blijvende, schendt de in het geding zijnde bepaling de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 21, § 5, van de wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre het het voordeel van het gewaarborgd inkomen toekent aan vrouwen van 61 tot 64 jaar op basis van een datum gelegen tussen 1 januari 1997 en 1 december 2008 en dit niet toekent aan mannen.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 21 juni 2001.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

M. Melchior